

Observatoriulu ese de done ori in septemana, Mercuria si Samba'ta.

Pretulu

pentru Sibiu pe 1 anu intregu 7 fl., pe 6 luni 3 fl. 50 cr., dusu la casa cu 1 fl. mai multu pe anu; — trimisu cu post'a in laintrulu monarchiei pe 1 anu intregu 8 fl., pe 6 luni 4 fl. — In strainatate pe 1 anu 10 fl. séu 22 franci, pe 6 luni 5 fl. séu 11 franci. — Numeri singuratci se dau câte cu 10 cr.

OBSERVATORIULU

Diariu politicu, national-economicu si literariu.

Anulu VI.

Ori-ce inserate,

se platescu pe serie séu linia, cu litere merunte garmondu, la prim'a publicare câte 7 cr., la a dou'a si a trei'a câte 6 cr. v. a. si preste aceea 30 cr. de timbru la tesaurulu publicu.

Prenumeratiunile se potu face in modulu celu mai usioru prin assemnatiunile postei statului, adressate de a dreptulu la Redactiunea Diariului

„Observatoriulu“ in Sibiu.

Nr. 87.

— Sibiu, Mercuri 4/14 Novembre. —

1883.

Numerii vorbescu.

(Urmare si fine).

Asociatiunea pentru cultur'a poporului romanu din Ungari'a ar fi se aiba unu locu centrale, vreo urbe mai acomodata, cu senatu din siepte membri, cari se conduca afacerile societatii; asia se fia in totu comitatulu câte unu senatu centrale partiale, in districtele comitatelor, de cari aru poté sierbi districtele protopopesi, precum si in tota comun'a romana senatu culturale, câte de siepte membri.

Asociatiunea ar fi se tina in totu anulu adunare generale, si pentru efeptuarea decisiuniloru aceleia ar face dispositiunile necesarie senatulu centrale, éra senatele comunali aru reportá in totu anulu érn'a, ce, cum si cu ce successu au plenitu. Senatulu centrale dupa reporturile capetate aru publica in totu anulu, cà in fia-care comuna ce s'a facutu, si aceste carti le aru tramite la tota comun'a.

Dlu Christosu a disu, cà cine va dá celui insetatu in numele lui unu pocalu de apa rece, va avé imperati'a ceriului; asia si plantarea unei flori cu scopulu asociatiunii ar fi progressu.

Activitatea asociatiunii ar fi, precum scrisi, se se intinda preste tóte ramurile vietiei poporului romanu, asia:

1. Luminarea sufletésca fiindu ántaiu, ar fi a se tipari, pentru poporu carti religiose, igienice, economice, istorice, geografice.

Starea sanitaria a poporului romanu reclama atentiunea nóstra peculiara. In Ungari'a regulele sanitarie nu se propunu nici in scóle, de si dupa religiune ar fi cá igien'a se ocupe locul primu. Dr. Trall in disertatiunea sa tinuta in Americ'a, in Washington, despre legile fundamentali ale mediciei, a disu, cà déca Moise, candu a scosu pe poporulu ebraicu din Egiptu, nu ducea cu sine regule igienice, toti ebreii ar fi peritu in desertele Arabiei.

In parochi'a mea in 1882 s'au nascutu 62 de prunci, si din acelia pana acum au moritu 29. Mai traiescu dara dupa unu anu 33, inse càti voru remané din acestia pana voru ajunge la etate barbatésca? Abia 7—8. Asia cum se se imultiésca poporulu? E dreptu, cà aici sunt si cause locali, cari nu se potu delaturá, inse mare e mortalitatea prunciloru intra romani si la sate.

Asia moria pruncii intru unu tinutu alu Angliei, si unu medicu, scapatu din Ungari'a in 1849, a facutu cunoscute la parinti regulele sanitarie, si parintii acomodandu-se acelora in tinerea prunciloru sei, a incetatu mortalitatea prunciloru. Aceste nu costa bani, si asia ar poté scapá de mórte si asociatiunea mij de prunci in uniculu anu.

2. Ar fi cá asociatiunea se cerce si se constate prin barbati cu cunosciintia speciale, cà in fia-care comuna romana pamentulu cum e de lucratu, cum sunt de schimbatu seminarele, ce vite si in ce proportiune se potu tiné; asia ce pomi si in ce locuri se potu plantá; vermi de matasa si stupi unde se potu tiné, si ce ramuri de industria de casa se potu infintia. Aceste lucrari se se tiparésca, si provediute cu inviatiuni necesarie se se impartia la senatele asociatiunei, cà se destepu poporulu despre ele, si se faca cá acele se se infintiedie.

3. Casele, cá locuri de siediatu, multu facu nu numai pentru comoditatea, ci si pentru sanetatea si viéti'a ómeniloru: in case facute diosu, umede, strimte, intunecóse si pline de fumu, cum se se simtia cine-va bine, cum se'si póta tiné sanetatea, si cum se lucre si spiritulu omului in libertate? Asia ar fi, cá asociatiunea se faca planuri de case, cá acele se fia inalte, spatióse si vederóse, se faca planuri si pentru edificiele de economia, si cá acele cum se le asiedie poporulu, cá se nu fia stricatióse sanetatiu

Póte, cà mi voru dice aici, cà poporulu in multe locuri nu are prindere, si cum va face curti? E dreptu, cà paupertatea multu face, sau mai bine, nu face. Inse sunt svabii in acestu comitatu, aceia facu câte una curte câte de treidieci de metri in restimpu de câte o luna. Inse svabii lucra prin asociatiune, si déca face careva casa, se aduna totu satulu, si facu casa in câteva dile, si celu ce face cas'a nici de mancatu nu dà. Acésta datina ar fi se o introduca la romani si asociatiunea si sanatele comunali propuse de mine, cà aceea nu costá nimica, si asia aru poté face pe usioru si romanii case bune si frumóse.

4. Ce atinge viptulu, nu se póte negá, cà poporulu romanu din Ungari'a scie face mancari diferite si destulu de gustose, inse pe càtu totusi se impučina, e neamenatu necesariu, cá barbati de specialitate se cerce si aici, unde e reulu, si pe basea cercariloru facute se compuna instructiuni despre firea, efeptulu, ordinea si facerea mancariloru, cari apoi asociatiunea ar fi se le tiparésca, si se le impartia intre poporu. Beti'a e tare latita la poporulu romanu, acestu blastemu, ce-i turbura mentea, si-i stórcu poterile, si ar fi, cà asociatiunea se coprinda in acea carte si urmarile triste ale betiei, precum senatele comunali se faca tóte pentru sterpirea acestui reu.

Noi romanii ne tinemú de ritulu grecescu, si tinemu disciplin'a grecésca cu posturile. Acea e fórtu buna si acomodata, ce se tine de clim'a grecésca. Grecii vechi au fostu pagani, si totusi camu asia au trailitu; inse la noi clim'a e mai rece, si fiindu-cà romanii se impučina, si nu numai in Ungari'a, ci si in Transilvani'a, si asia aici e vorba despre esistenti'a credenciosiloru, se cere a se cercá si aceea, cà posturile in ce relatiune stau cu viéti'a poporului romanu, la care intrebare asociatiunea s'ar poté apoi intielege cu metropolitii si episcopii romani.

5. Portulu dà decóre esterna omului. Dóra nu e tíera, unde portulu poporului se difera asia de portulu cultiloru, cà la noi, ceea ce se póte cà vine si din legile cele vechi, prin cari a fostu opritu, cà poporulu se pórtu costumu cá domnii. Mai alesu unii romani din poporu au portu fórtu misieli, si se ungu cu untu, in càtu putu departe. Poporulu nostru e arucatu sortii, si nu potemu asteptá cá se se ridice de sine; chiamarea frumósa a asociatiunii ar fi, cà se faca si aici stramutarea cuviintiósa.

6. Necesitatiile nóstre sunt nenumerate, poporulu romanu de pe aici din di in di cade in miseria; tinerimea la scóle se impučina din anu in anu; midiulóce de cultura nu avemu, si déca ne va merge totu asia, preste càti-va ani nu va fi nimica de noi.

Introducundu economi'a rationale la poporu, l'amu scapá din miseria; inse pe langa aceea ar fi, cá asociatiunea se dispuna a se face in totu anulu colecte in tóta comun'a romana, ántaiu pe granarie comunali, cà ne facundu-se bucatele, se nu cada poporulu in manele usurariloru, dupa aceea pe alte scopuri culturali. Din pučinu se póte face multu: numai câte unu florenu se ni se adune dela totu romanulu, si preste pučinu timpu amu poté avé preste unu milionu de floreni. Suma colosale, care inse pe usioru s'ar poté aduná, fara ingreunarea cui-va.

Aceste sunt midiulócele, prin cari amu poté scapá pe poporulu romanu de perire, si l'amu poté ferici. Numerii vorbescu despre impučinarea lui, si asia potemu dice, 'i este enuntiata sententi'a mortii, precum a amenintiatu Ddiu candu-va pe Ninivea. Deci este momentulu supremu, cà se'lu scapamu. Chiamarea inalta a inteligentiei romane, cà se combine cele propuse de mine aici, si se infintiedie asociatiunea pentru cultur'a poporului romanu din Ungari'a càtu de curendu.

Dintre midiulócele pentru scaparea sortii poporului romanu, propusu de mine, la tiparirea cartiloru si la cercarea tinuturilor romane din respectu economicu s'ar cere spese, éra la celelalte numai bunavointi'a inteligentiei si acomodare din partea poporului. Celu ce voiesce se traiésca, cauta se se misce, sau déca nu se misca cine-va nici pentru binele seu, adeveratu nu e demnu de viéti'a.

Joane Marcu,
protopopu si parochu in Satu-mare.

Spre aparare.

Diariulu gubernementale „Hermannstädter Ztg.“ din 9 Octobru imputa redactiunei „Observatoriului“ cà o vrasmasiia indreptata asupra persónei dlui metropolitu Mironu Romanulu cererea, cà escel. sa se numésca pe toti acei romani, cari pentru vindecarea raneloru nóstre, contédia la ajutoriu strainu. „Hermannstädter Zeitung“ mai adaoge, cà §§-ii citati de noi cá involvandu crima de inalta tradare, se aplica numai in casu candu cineva comite crim'a in fapta, éra nu si asupra cugetelor.

Inainte de tóte declaramu odata pentru totu-deauna serbatoresce, cà noi cu person'a escel. sale a metropolitulu Mironu Romanulu nu avemu a face nimicu pe lume. Escel. sa nu ne-a facutu personalu nici-unu reu, precum nici noi nu scimu se'lu fimu vetematu vreodata cu ceva. In situatiunea de faci'a, precum si in alte doue casuri din trecutu noi amu avutu si mai avemu inaintea ochiloru numai causa nóstra nationala si a patriei. Preste acésta noi amu invetiatu se distingemu càtu se póte de strictu intre persóna privata si actiuni de caracteru privatu, si intre persóna publica, care ia asupra'si, autorisata sau nu, conducerea de afaceri publice, cu care cineva isi identifica personalitatea sa, de buna voia, din ambitiune, sau dóra silitu, impinsu de o putere superiora, de o fortia maiora. In casuri precum ar fi acestea, noi nu prea intrebam dupa motive, ci dupa scopu si rezultate. Au nu scie „Hermannstädter Zeitung“, cà sunt destui ómeni amici sinceri, cari inse differu aprigu in judecat'a loru asupra cestiuniloru publice, pentru aceea inse totu remanu buni amici. De aci incolo ómeni suntemu si anume in afurisit'a de politica unulu are dreptu astadi, altulu màne, alu treilea niciodata, si asia mai departe.

Relativu la interpretarea ce dà „Hermannstädter Zeitung“ §§-iloru citati, ne permitemu colegial'a intrebare: Ce aru dice si ce aru face ddonii redactori dela acelu diariu, candu aflandu-se intru o societate numerosa de persóne onorabili, buna-óra intru o casina eleganta, unu individu de rangu superioru ar intra in sala si apostrofandu pe societate ar dice: „Domniloru, eu sciu bine, cà aici intre dvóstra se afla persóne care au de scopu se'mi seduca nevast'a, se'mi fure caii din grasdu, se me si omóre“.

Dara candu acelasu individu ar fi unu episcopu catolicu sau episcopu resarítenu, carii credu in cele siepte sacramente ale bisericei loru si aru dice in acea societate: „Domniloru, eu sciu cà intre dvóstra se afla persóne care au conspiratu cà se dea tíer'a la o putere straina.“

Credu ddonii colegi cà acea societate intréga nu s'ar simti vetamata de mórte si nu ar sari cu toti dreptu in susu, cà se apuce pe oratoru de scurtu si se'lu intrebe: De unde sci? Numesce personele! Si daca nu le-ar numi, cum credeti dvóstra cà ar afla usi'a pe care se ésa afara?

Si daca acelu episcopu le-ar replica cu formul'a canonistiloru dicédu: Nu aveti voi se me intrebati; eu am aflatu „ex certa scientia et conscientia“, sau de a dreptulu, „sub sigillo confessionis.“

Ddonii dela „Hermannstädter Zeitung“ sunt mari juristi si canonisti, totu unulu cá unulu. In

casulu din urma ce ar mai dice ddloru si societatea intréga? s'aru lasa cu totii cá se remana inferati, stigmatizati cá totu atáti furi, adulteri, asasini, tradatori de patria? Ddloru cunoscú fórté bine din dreptulu canonicu si din istori'a eclesiastica cumplitele pedepse dictate asupra celoru cari frangu sigilulu confessiunei; sciu inse totu asia de bine din istori'a bizantine, cá si din legislatiunea profana a mai multoru tieri europene, cá in anumite casuri episcopii sunt datori se franga sigilulu confessiunei si se denuntie nu numai crime capitali comisse, dara si planulu de a le comitte. Curatu se scie acésta din legile si instructiunile juridice ale mai multoru tieri, inca si de ale protestantiloru.*)

Romanii pretindu se li se spuna, de unde scie mitropolitulu despre planuri de tradare, si pretindu acésta, pentru-cá nu voru se péra neascultati, precum au peritu in puterea formulei bizantine „ex certa scientia et conscientia,“ in tóte timpurile nenumerate fiintie omenesci.

De altumentrea noi credemu, cá daca „Hermannstädter Zeitung“ ar fi cunoscutu coprinsulu acelor ce urmédia mai la vale dupa „Luminatoriulu“ nu 'iar fi venitu se impute „Observatoriulu“ nimicu in casulu de faciá.

Provocati chiaru de cátra romani ortodoxi fórté zelosi pentru religiunea si biseric'a strabuna, facemu locu urmatoriulu articlu:

„†††) Atáta nu se mai póte negá, cá-ci evidenti'a sare fia-carui in ochi, cum-cá metropolitulu Mironu, carele prin nepasarea sa absoluta de cele ale metropoliei, personifica si caracterisedia metropoli'a nóstra ortodoxa in amortiél'a ei continua, cum-cá elu de ani 2—3 incóci, din sarite alérga a face cu ori-ce pretiu servitie domniloru dela potere, care tendentia in timpul mai nou, de candu cu reglementarea „Telegrafulu rom.“ si cu enciclicele orbisii si ordinaru denuntiátóre**), a devenitu dejá scandalósa! Lucru prea firescu deci, cá lumea se intréba, pe la noi, nu numai cea romana, ci si cea straina: ce se fia caus'a? Cum avemu se ni splicamu aparitiunea?

Pentru cá se pricepem aparitiunea, trebuie se ni aducemu aminte de unele momente din trecutul nostru si alu omului, cari momente constituiescu lantiulu desvoltamentulu ce vedemu, de care lantiu preasantitulu nostru nu va scapá pána in mórmentu, ma nici dupa ce-lu va fi inghititu pamentulu.

Cunoscutu lucru este, cá acum 10 ani, candu se lucrá de alegerea de episcopu pentru scaunulu devenitu vacante alu Aradulu, dlu V. Babesiu, printr'unu lungu raportu, fórté bine motivatu si publicatu in „Albin'a“ cu subscrierea numelui seu, concludendu a dechiaratu in faci'a lunei pe Mironu Romanulu, archimandritulu si vicariulu episcopulu de atunci — „moralmente mortu“. Dlu Babesiu, carui inca nu i-a potutu cineva dovedi usuratate in sentintiele sale publice, a sciutu — se vede — fórté bine, cá cine este omulu din cestiune. Si cum se nu fia sciutu, candu nime cá elu nu potea se cunósca lucrurile si persónele dela curtea episcopala din Aradu, si candu de atunci incóci, prin restimpu de 10 ani, abia mai póte fi sufletu de romanu, cu consciinti'a de cele ce se petrecu la metropoli'a din Sibiu, se nu fi suspinatu si recunoscutu de o suta de ori cá — „dreptu a disu Babesiu; bine a invetiatu elu pe connationalii sei din Aradu“; dar — afurisituulu spiritulu de specula si de clica***) in biseric'a, surda, órba si nesentitóre pentru adeverurile si interesele cele mari, morali si umanitari — a facutu pe multime, in cátu n'a auditu, n'a veditu si n'a priceputu, ci a facutu „Geschäft personal!“

De asemenea cunoscutu lucru este, cá la alegerea de metropolitulu 1874, parintele episcopu, „moralmente mortu“, dela Aradu, nu avea partita de felu, ci verb'a erá numai de Popasu si de Popea; mai la urma si de protopopulu Metianu. In cumpen'a celui de ántaiu apesá seniulu, meritele trecutulu seu din Brasiovu si speranti'a cá elu intre amicii sei in Transilvani'a isi-va regasi consideratiunile de cumpetu si de morala, ce-i lipseau fórté in Caransebesiu. De parintele Popea estrainau pe cei mai buni ai bisericii si natiunei — legaturile sale amicali si familiari, cari pareau a-lu fi orbitu si robitu; daca acestea nu erau, parintele Popea esia alesu arhiepiscopu si metropolitulu. Dar inaltulu gubernu din Budapest'a nu-i convenia parintele Popasu si facu pe monarchu a nimici alegerea. Atunci maiortiatea congressulu electoralu deveni in cea mai mare perplesitate. Omu nu avea.

Cautá cu felinariulu — pána si prin Bucovin'a, in ierarchi'a serbesca, dar nu gasia. Parintele Popea isi continua mortisulu inodamentulu cu pocitii sei amici si izolarea de cátra partit'a nationala; parintele Metianu, trasu in combinatiune, lucrá din resputeri, pána si prin intriga — elu insusi in contra sa si — pentru parintele

*) Das preussische Landrecht und das weimarische Gesetz vom 7 October 1823. A se vedé inse: G. C. Breiger, über das Beichtgeheimniss etc., Hannover 1827. F. Uilein dissertatio de sigillo confessionis, Heidelberg 1828.

**) In poporu li se dau cele mai deositoré epitete de „bech—sci“, „p—sci“, „m—resci“, etc. in cátu ti-se indigna sufletulu si-ti sangerá ánim'a in peptu de atáta degradare! Red. („Luminat.“)

***) Care spiritulu de specula si de clica chiaru de atunci si-a luat nefericitulu inceputu seducatoriu si triumfatoriu in Aradu, unde elu pána astadi se sustine si infloresce pe intrecute cu puulu seu din Caransebesiu, intru irreparabil'a dauna a aisericii si natiunei.

Mironu „moralmente mortu“; fára indoiéla fiindu pentru acesta ingatiatu de susu dela gubernu. In astufelu de situatiune, la prim'a votare, candu propriamente se lucrá numai de Mironu Romanulu, cá-ci cei 40 popeisti dejá decisera a votá cu cedula alba, éra in conferinti'a maiortiatii liberale, ingagiate la solidaritate in acelu intielesu, cá fia-care dintre cei — paremi-se 70 si cáti-va partizani, trebuia se'si dea votulu aceluia care va intruni maiortiatea in conferintia, séu se votedie albu resp. de locu se nu votedie, — dupa-ce candidatulu lui Metianu, repetu: alu lui Metianu si alu gubernulu magiaru, parintele episcopu Mironu, sprignitu puternicu de dlu Partenie Cosma, ginerile seu dupa nepóta, obtínú o óresi-care neinsemnata maiortiate faciá cu candidatulu Metianu, in ór'a decisiva, la indemnulu dlui Babesiu, sioptitu precum scimu positivu, ajutorantulu seu, deputatulu Traianu Miescu si prin acesta mai departe, vreo 17 insi la cáti potú petrunde in pripa acelu indemn, votara si ei cu cedule albe, in acestu modu facendu maiortiate absoluta pentru nulitatea parintelui Mironu, fortiatu de susu si doveditu dejá in Aradu de „moralmente mortu.“

A dou'a di, avendu a se face nou'a votare, intr'aceea parintele Mironu facendu partitei liberale multe positive si solene promissuni, despre cari existe documentu scrisu, la man'a dlui Babesiu séu a lui Ant. Mocsonyi, cá fostu — cesta presiedintele, cela reportorulu conferintiei; cá-ci ocasionalmente ni-au amintitu de acela „Albin'a“, citandu lucruri insemnate din cuprinsulu lui*), éra Babesiu si cu Mocionescii credindu cá prin acelu „votu de nulitate“ pentru ori-care posibila, ba probabila eventualitate, forti'a maiora sub carea se aflá congressulu, este documentata si consciinti'a congressulu este salvata, de si cunoscéndu-si omulu, nu puneau multu temeiu pe promissuniile sale, totusi de alta parte temendu-se de urmari mai rele, si apoi propunendu-si a incongiurá de aci incolo pe capulu bisericiei mai multu cu svatulu si spriginulu loru, precum tóte acestea ni le spuneau in conferintie, se invoira cá partit'a se dea parintelui Mironu recerut'a maiortiate, spre a se poté uréa in scaunulu metropolitianu. Astufelu a devenitu Mironu Romanulu arhiepiscopu si metropolitulu in Sibiu.

Nu mai puçinu cunoscutu este, cá numai decátu dela numirea sa, metropolitulu Mironu Romanulu fú luat sub aperearea si spriginirea dlui Babesiu; talentele sale, sciintiele sale teologice si administrative-bisericesci, ánim'a sa, prin nascere din opinca legata de poporulu romanu, tóte aceste frumóse si — relativmente adeverate lucruri, fusera apretiuite in colónele Albinei, cu conclusiunea cá, parintele metropolitulu Mironu, n'are de cátu se voiésca, se voiésca seriosu si onorabilu si — póte se devina mai mare de cátu Siaguna! Si de acilea asia se vedea, cá Babesiu in tóte afacerile si momentele mai grave ale metropoliei venia se se faca spiritulu familiaru si man'a drépta a metropolitulu, si acésta se continuá prin mai multi ani si facea impresiunea cá si cum dlu V. Babesiu si-ar fi punendu tóte silintiele spre a-si desavúá elu insusi sentintia de odinióra, cá Mironu Romanulu este moralmente mortu! ceea-ce pe multi, ba pe toti cari nu cunosciau precedentiele si logic'a si moral'a Mocionesciloru si alui Babesiu, i puneá in mare mirare si nedumerire. Cu tóte sfórtiarele sale inse, dlu Babesiu n'a fostu in stare a impedecá, cá metropoli'a din anu in anu se devina totu mai inerte si numele metropolitulu totu mai blamatu! Si — cris'a prorupse curendu, la 1878. Miscarea cea d'ántaiu se ivi la Brasiovu, si ea intentioná provocarea unei explosiuni de josu dela comuna séu parochia; dar sínódele eparchiali, éra la staruinti'a lui Babesiu si a Mocionesciloru, punendu-se pe bas'a dreptulu si datorintiei loru legale, smulse arm'a extraordinara din man'a domniloru dela Brasiovu si delegara din sinulu loru la metropoli'a unu felu de controla séu curatela, in fruntea carei éra se pusera dnii Ant. Mocioni si Vinc. Babesiu. Cestu din urma mai intréga vér'a o petrecú in Sibiu, si — intr'adeveru, prin multu necasu, multa frementare, i succése se puna in cursu zapacitulu caru alu metropoliei. Consistoriulu metropolitianu si congressulu nationalu se adunara si multimea de restantie in afacerile ordinari se deslegara si espedara. Memorabilu este si remane raportulu ce a datu Babesiu sínódeloru despre acésta grea opera, si mai memorabile cuvintele sale esplicatóre in conferintiele congressuali, cari conchideau cá — in desiertu si-a pusu tóte silintiele spre a galvanisá si desteptá la viétia corpulu moralmente mortu, acela mortu este si mortu remane, si — se ferésca Dumnedieu cá se nu mai fia trebuintia de o cura, o operatinne, cá cea tocma esecutata, cá-ci densulu in sentimentalitatea sa — n'ar mai poté-o intreprinde fára periculu de viétia. „Fia platiti cu atáta copii, nepóti si stranepotii mei! — i-a fostu fras'a incheiatóre.

Tóte acestea sunt cunoscute, bine cunoscute barbatiloru nostri faptuitori, chiaru si descrise si depuse prin archivele nóstre: si — cunoscutu este, cá astadi, ba de doi, trei ani incóci, ne aflamu in aceea trista zapacéla, aceea nefericita situatiune cu metropolitulu Mironu!

De asemenea cunoscutu este, cá-ci parintele metropolitulu Mironu, in fin'a sa istetime, care proprietate nici candu nu póte se lipsésca caractereloru de sém'a sa, insusi a aflu cu cale a revelá sinodulu arhiepiscopescu, apoi si consistoriulu metropolitianu, acusandu-se spre a se scusa elu insusi, cum, candu l'a „fortiatu“ gubernulu unguurescu se candidedie la metropoli'a, i-a pusu in prospectu, si mai tardiu i-a datu chiaru in scrisu, cá 'lu va subventioná intocmai cá si odinióra pe Siaguna

*) Da, fórté insemnate; ni aducemu si noi fórté bine aminte de acésta si credemu cá ar fi tocmai acum, in faci'a atitudinei metropolitulu Mironu, de totu interessantu si oportunu a se publica acelu ingagiamentu pe onóre! Red. „Luminat.“

cu 8000 fl. (20,000 franci) anualu*); cum inse acésta subventiune neliberandu-i-se regulatu, densulu increditu parolei inaltulu gubernu, in lipsele sale cele multe si mari, (despre cari bine scie totu Sibiu) a fostu nevoitu a atacá unu fondu alu clerulu ce se aflá in administratiunea sa, a-lu atacá pána se-lu sláiésca de totu! (Camu 16,000 de florini, 40,000 franci!)

Tóte acestea sunt cunoscute si inca multe altele din necasurile nóstre si nevoile si perplesitatele parintelui arhiepiscopu si metropolitulu, precum si aceea cá — mai tóte preasanti'a sa, „moralmente mortu“, elu insusi si le-a creatu. Dar — ulteriorile si anume cele mai recente urmari si intemplari dela metropoli'a si archidieceasa — prea puçini le voru fi sciindu; si — la acelea amu se vinu acuma.

Spunu din capulu loculu, cá aci amu se distingu bine, intre cele-ce se sciu positivu, si cele-ce se audu vorbindu-se pe ici pe colé, si cele-ce trebuie se presupunemu séu se deducemu logicamente.

Se vorbesce, si se vorbesce de ómeni ce stau aprópe de metropolitulu, cá in anii din urma, Cei de susu, regulatu isi adusera aminte de promissuniile loru faciá cu parintele Mironu, totu numai in períodele séu momentele candu acesta facea vreo manifestatiune publica in contra partitei nationale, respective in contra manifestatiuniloru nationali ale poporulu romanu. Asia la 1881 dupa conferinti'a cea mare dela Sibiu, candu parintele arhiepiscopu si metropolitulu, in ór'a a 12-cea, se sufulcá a infintia o partita paralisátóre pornirii generale a natiunei; asia dupa esirea la lumina a memorialulu comitetulu electoralu permanente; asia dupa manifestatiunile inscenate prin poporu si inteliginti'a sa pentru program'a nationala etc.

Parintele metropolitulu Mironu, a mana cu corespóndinti'a sa rezervata, póte se adeverésca de intemeiata séu de neintemeiata faim'a.

Positivu e, cá in urma si asupra fia-carui miscamentu nationalu, fia-carei manifestatiuni de neincredere si nemultiamire a Romaniloru faciá cu politic'a celoru de susu, metropolitulu Mironu pururia, si — pururia cam post festum, s'a radicatu cu cáte o manifestatiune contraria, reprobandu si acusandu, pururia in favorulu politicei celoru de susu; si cá, cei de susu, prin condeiele loru din biroulu de pressa, totudeauna in pressa straina, mai regulatu in „Norddeutsche allgemeine Zeitung,“ organulu principelui Bismark din Berlin, pururia au facutu capitalu din actele metropolitulu in contra natiunei romane, tacsandu-i vócea ei, suspinele ei, pretensiunile ei, de intrige si resvratiri ale unor capete netrebnice, corupte, neliniscite!

De asemenea positivu e, cá de ani 6—7, de candu „Telegrafulu romanu“ merge — amu poté dice — in fruntea opozitiunei nationale faciá de sistem'a de sugrumare nationala a dlui primu-ministru Coloman Tisza acéstasi organu romanu de publicitate, din consideratiunea mai vertosu cá trece de alu clerulu si alu bisericii, reu fórté gená pe cei dela potere, si cá tocmai de aceea dlu Trefort si dlu Tisza de multe ori, precum insusi parintele metropolitulu ni spunea, in scrisu si cu vóce viua staruiaiu: se puna stavila limbagiului, séu macaru pumnulu in gur'a „Telegrafulu romanu.“ Era preasanti'a sa se scusa mereu cá n'are acea potere, cá „Telegrafulu romanu,“ isi are fondulu seu si administratiunea sa, independente de metropoli'a, unde metropolitulu n'are de cátu unu unicu votu! Si totusi vediarumu, cá acelu unicu votu, votulu metropolitulu, acum la urma ce facú! Prin ce afrontu si fictiune si colosala insinuatiune, cá se nu-i dicemu „minciuna“ si „calunnia,“ se apucá de Cristea si de „Telegrafulu romanu“ si li suci capulu dupa inim'a si dorinti'a celoru de susu!

Disei „dupa anima si dorintia,“ se intielege inse si: „lipsa, de multu sentita si profesata a celoru de susu.“ Cá-ci prea bine cunoscutu e, cá, precum inca pe timpulu dlui C. Andrassy, candu cei de susu sistasera si resp. redusesera subventiunile date „Concordiei,“ apoi „Patriei,“ apoi unor „Cameleoni politici-nationali,“ si se laudau, cá spre a face politica magiara la Romani ajungu câteva butóie de vinu si vinu-arsu, tocmai asia mai incóci, si anume dela conferinti'a cea mare din Sibiu totu ei, cei de susu, mereu strigá cá simtu neaperata trebuintia de unu organu alu loru in limb'a romana, care se invetie pe poporulu romanu minte ungurésca si se'lu scape de amagitorii nationali! Incercatu-au apoi directu, prin cameleonii de odinióra, incercatu au indirectu, prin unii actuali deputati, prelati si functionari romani, cá se'si creeie astu-feliu de organu, dar spre onórea inteligentiei romane fia disu, pururia fára succesu, pána ce prinsera pe parintele Mironu, carele isi puse capulu, cá se li disciplinedie de atare pe „Telegrafulu romanu!“ Meritu cu atátu mai colosalu!

In fine, cá se nu prelungimu sirulu mandrului margaritariu, mai aducu cá positivu cá, totu camu pe atunci, pe candu petrundea la noi faim'a despre incuviintiarea de susu a impartirii (si risipirii?) fonduriloru comune dela Arad, si despre punerea loru sub directa controla a Regimulu magiaru, cei din Sibiu intr'u buna

*) Metropolitulu Siaguna ii promisesera pe la 1866/7 pentru archidieceasa sa inca si frumosulu dominiu alu statulu cunoscutu sub numele de dominiu alu Deveii in Transilvani'a, cá dotatiune de vecia; dara dupa-ce au apucatu a inchiái dualismulu si a desfiintia autonomi'a acestei tieri, vedindu-se bine calare, ii denegara dominiulu sub conventu cá acuma nu se mai facu donatiuni de pamentu cá in vécurile feudalismulu, si cá chiaru donatiunile facute prelatiloru catolici in cursulu vécuriloru, au se fia secularisate. Despre acea amagire fericitulu metropolitulu vorbia cu multa amaratiune pe cátu a mai fostu in viétia. Subventiunea de 8000 fl. nu se scie din ce fondu se face, cá-ci aceea nu se afla intre positiunile votate in camer'a legislativa, prin urmare ea se poté da numai din vreunu fondu de dispósiune. Infricosiatu! Red. „Obs.“

diminția se tredira cu unu comisariu ministerialu in persón'a unui consiliariu, Bontz, carele legitimandu-si emisiunea, luà la esaminare si cercetare din firu in peru tóte fondurile archidiecesane. Acestu ilustru domnu — firesce dede la rondulu seu si peste „mancatulu fondu“ preotiescu si — firesce, elu va fi facutu pe parintele archiepiscopu-metropolitu se pricépa, cà acestu atacu alu fondului, dupa legea in vigóre, nu este nici mai multu nici mai puçinu de càtu o simpla defraudare, ce constituie faptulul unei fórté grea, cu inchisóre da ani si cassarea din oficiu punibila crima.

Ni potemu inchipui scusele si tremurulu bietului capu bisericescu, precum si clatinarea din capu si miscarea din umeri a dlui commissariu ministerialu.

Se da cu socotéla, ba unii vreu a sci positivu, cà cauza s'a arangiatu prin grati'a inalteloru locuri astu-feliu, cà ele, acele inalte locuri, voru respunde sub óresi-care titlu — sumele mancate din acelu fondu preotiescu, éra parintele archiepiscopu si metropolitu, firesce remanendu-le obligatu, odata prin subscrierile sale, si — de doue ori prin crim'a constatata!

In firulu si pe timpulu acestoru evenimente cadu cele mai voincióse acte, amu poté dice, lovituri de mórte: 1. in contra bisericeii; prin negrigirea totala a afaceriloru metropolitane, prin netinerea la timpulu prescriisu de lege a consistoriului metropolitano, prin amenarea acestuia cà in bataia de jocu, prin nepublicarea nici pana astadi a concluseru congresului nationalu dela 1881 si neespedarea multimei de cause deliberate in consistoriu metropolitano inca la 1881 si 1882 etc.; 2. in contra partiei nationale resp. a natiunei romane si a genuiniloru fii ai ei, prin cercularie denunciátore pentru „necumpetu“ si „esorbitari,“ si „seduceri“ si „terorisari,“ „contandu la ajutoriu“ (pfui!!) „séu la resturnarea sistemului constitutionalu,“ „cautandu a adapa poporulu cu sperantie ilusorii“ „a i compromite lealitatea si a face stricatiuni irreparabili causei nóstre,“ (a escelentiei sale??) etc. etc.; 3. in contra „Telegrafului romanu“ si parintele Cristea redactorele de 18 ani alu aceluia. Vedituram cu totii, scandalisandu-se pana si strainii de nerusinat'a modalitate si nepotrivitul pretestu cu care si sub care se facu acésta.

Ei bine, care omu cu minte sanetósá si cu anima nepreocupata, nu va pricepe dupa tóte acestea la momentu, cà: Cine este preasantitulu nostru archiepiscopu si metropolitu Mironu Romanulu? Care-i este positiunea si situatiunea de 10 ani in scaunulu din Sibiu? De unde procedu, si càtu cumpanescu actele si sentintiele sale in contra atitudinei natiunei romane si pentru bunetatea si demnitatea celoru de susu si a ànimei si a fapteloru loru façia de poporulu Romanu din Ungari'a, Banatu si Transilvani'a?!

Mai adaugu pentru astadata, in acestu primu articlu alu meu de aperature in contra aculariloru si isbiriloru ne mai pomenite, ce ni se facu pe façia dela culmea demnitatii nóstre bisericesci, dela persón'a cea emina-minte chiamata si obligata a ni fi scutu si aperature! mai adaugu numai inca atàta, cà parintele archiepiscopu si metropolitu Mironu Romanulu, precum insusi se vaiera la tóta ocasiunea, in intrég'a metropolia, intre toti cei sieptespediece sute de mii fii sufletesci ai sei, n'are unulu, nici macaru unulu, care se'lu pricepa si carui se se încredá! Si escelenti'a sa spune adevèrulu. Nici cà este usioru a'lu pricepe, candu cineva 'lu asculta vorbindu particularu, si'lu vede lucrandu in publicu! Unu contrastu impeliatiu.

Nimenui nu se increde; cà-ci pe nimenea nu iubescu, nici nu stima. Consecinti'a e, cà nimenea nu'lu iubescu, nici nu'lu stima, si cu atàtu mai puçinu poté se'i créda.

Si acesta e barbatulu, autoritatea, cu care si prin care inaltulu Tisza crede, cà-si va ajunge pasionatulu scopu, de a încredá si face se retacéscá, se poticnéscá si se despere natiunea romana!...

La o procsima ocasiune voiu dá mai speciale es-plicatiuni si voiu face mai lamurite conclusiuni, daca va fi de lipsa. Dea bunulu Ddieu, cà se nu fia!

(„Luminatorulu“ Nr. 85.)

Strigatu de durere dela Caransebesiu.

Dumineca sér'a in 11 Novembre primiramu urmatoriulu telegramu:

„Gubernulu cu ori-ce pretiu vrea se impedece infintiarea gimnasiului proiectatu in Caransebes. O ordinatiune ministeriala 37,823 ex. 1883 demanda impartirea intre comune a fondului scolei militare si reale aprópe 280,000 fl. contra apriatului textu alu literiloru fundationalu, contra par. 23 alu rescriptului regescu din 9 iunie 1872, contra repetiteloru declarari solemne, legale ale reprezentantiloru comuneloru graniceresci, care dispunu neimpartirea acestoru fonduri si intrebuintiarea loru pentru sustinerea gimnasiului ce are a se infintia in Caransebes. Diu'a impartirii e ordinata pe poimane 13 Novembre. Conferinti'a Romaniloru, reprezentantia orasiului unanimu a protestatu astadi telegrafice la ministeriulu de interne pentru sistarea acestei impartiri. Acésta este resplat'a bravurei si sangelui versatu pentru tronul si patria? Au ajunsu cutitulul la osu. Ce se mai facemu? Strigati si dvostra cu noi, se audia lumea, cà pe banii nostri nu ne lasa se ne facemu scoli.“

Corespondintele.

Pana aci telegramulu. „Strigati si dvostra cu noi, cà se audia lumea, cà pe banii nostri nu ne lasa cà se ne facemu scoli!“

Au dreptate caransebesienii candu façia cu o persecutiune atàtu de inversiunata facu apelu la

opiniunea publica si in specie la ajutoriu din partea pressei romanesci, care si pana acuma isi facu datori'a ori-candu a fostu informata de ajunsu despre starea lucruriloru din fostulu regimentu grani-tiaru romanescu si respective din fostulu comitatu alu Severinului; acei confrati ai nostrii inse ar avea dreptate insutitu mai mare, daca densii ar fi prevediutu si ingrijitu a'si apara sant'a loru cauza prin pressa multu mai inainte, cu ani si luni, adeca de càte-ori li s'a negatatu dreptulu de a'si infintia scóle din banii loru; éra acésta se o fia facutu nu numai in press'a romanéscá, ci si in cea germana, in capital'a monarchiei sau in vreo capitala a vreunei tieri cà Boemi'a ori Stiri'a. Au avutu in favórea loru prean. rescriptu, declaratiunile comuneloru, chiaru legea despre nationalitati din 1868, analogi'a si exemplele numeróse despre infintiarea neimpedecata de scóle de càtra alte societati, corporatiuni, consortii, confessiuni din totu coprinsulu tierii; pe tóte acestea se le fia coprinsu in memorande si se le fia impartitu in mii de exemplarie, pentru-cà caus'a meritá intru tóta puterea cuventului.

Scimu bine cà multi romani se ferescu de publicitate chiaru si in casuri de calcare manifesta a legi din partea auctoritatiloru publice, temendu-se cà se nu irite spre resbunare. Dara sunt casuri precum este si acesta dela Caransebesiu, unde nu incupe nici-o crutiare si unde sau nu ajuta nimicu, sau numai publicitatea.

Caus'a scolastica a Severineniloru este cauza comuna toturoru romaniloru din Ungari'a, éra nu numai locala; si se pare cà asia o intielegu si vrasmasii jurati ai elementului nostru. Este sistema precugetata in acésta persecutiune, si in spiritulu aceleia stau in legatura strinsa alte mesure mai multe, care se iau necurmatu spre nimicirea elementului nostru si din care se potu numi in anulu acesta: calcarea de biserici in care s'au cautatu arme si munitiuni; epistol'a din vér'a trecuta a ministrului Trefort càtra episcopulu Szabó; calcarea necalificabila a scóleloru din Blasiu; processulu politicu dela Dev'a, trasu de peru numai cu scopu de a insufla teróre in toti romanii; investigatiunile cu totulu netrebnice dela Nasaudu, cu scopu invederatu de a tiné de asupra scóleloru de acolo sabi'a lui Damocles; oprirea din partea ministeriului chiaru si a canteceiloru romanesci prin cercularie; insistenti'a diariului ministeriale „Nemzet“ si inca a càtorva, cà diariile politice romanesci se fia sugrumate, omorite; oprirea la mai multe locuri a tinerimei scolastice de a citi carti si foi periodice romanesci; in finé cerculariele metropolitane din primavéra si tótna, apoi cà suplementu cerculariulu comitelui supremu Tabajdi Nr. 436, prin carele impune subprefectiloru (szolgabiro) din comitatulu unitu Carasiu-Severinu (Lugosiu-Caransebesiu) strict'a datorintia de a spiona in totu modulu pe romani, „a urmari tóte simptomele de agitatiuni si a raporta fara intardiare“, adeca mai limpede, a cauta totu felulu de preteste spre a sugruma elementulu nationale romanescu si limb'a lui.

Façia cu acésta sistema de persecutiune nu este nici-o mirare, cà ministeriulu nu suferu se se infintiedie scóle romanesci din banii graniariloru. Noi inse 'i rogamu, cà nici chiaru in acésta situatiune necalificabila se nu pérda pe nici-unu momentu nici cumpatulu nici curagiulu, éra de aci inainte se invetie a fi mai solidari cu corpulu celu mare alu romaniloru si a'lu informa multu mai de timpuriu si mai exactu despre starea caus'ii loru, cà de o cauza a toturoru.

Din Romani'a.

(Urmare.)

SDloru, este lucru straniu si inesplicabilu; ve marturescu cà nu 'mi asi fi permis se ingreuediu positiunea ministeriulu cu acésta interpelare, daca unu singuru minutu asi fi pututu crede, cà acestu incidentu n'avea alta importantia, de aceea a unei neintielegeri locale, desbracata de ori-ce caracteru de ostilitate. Dar dvostra nu vedeti cà aci n'a fostu vorba numai de gresiéla unoru functionari mici, unoru finanti entusiasmati; de siguru cà puterea centrala dela Vien'a si Pest'a, nu era straina de cele ce era se se intemple la Vulcanu; cà-ci, dloru deputati, cu tóta dorinti'a ce asi avea se credu contrariulu, n'amu pututu, si éta pentru ce:

Dloru, daca afacerea dela Vulcanu ar fi fostu singura neintielegere, ce dela unu timpu avemu nenorocirea a constata intre noi si vecinii nostrii, ne aperatu cà acestu incidentu pierdea multu din importantia sa, si asi fi pututu chiaru se credu si se

ilu consideru cà cu totulu localu; dar observati cà aceste conflicte, aceste neintielegeri se repetu in continuu si in modu periodicu, lucru ce ar trebui se ne pue pe gandu, si se ne faca se deschidemu ochii in patru.

Prin urmare, dloru deputati, ori-care ar fi sentimentele ori-caruia dintre noi, façia cu natiunea vecina, ori càtu de micu ar fi patriotismulu seu, nu poté fara a nu simti cà vecinii nostrii in fundulu inimeloru nu ne dorescu binele, cà nu sunt sinceri nici nu dorescu francamente a avea bune raporturi cu noi.

Vedeti dar, dloru deputati, cà cu tóte protestarile de bunu prietesiugu, ce vecinii nostrii ne facu in parlamentele loru, candu lucrurile trecu in sfer'a realitatiei, acestia sunt departe de a ne trata pe picioru de egalitate; cà in inima loru nu esista de catu siovinismu, mandrie si ura; cà sunt gelosi de miculu regatu, si nu potu suferi, cà noi, cari nu ne-amu ridicatu de càtu prin energi'a si sangele fiiloru nostrii, se ne punemu façia in façia cu puternica Austro-Ungarie, si se reclamamu satisfacerea drepturiloru nóstre lesate; vedeti dar, dloru deputati, sà Austro-Ungari'a nu voesce a sci de noi, de càtu in momente grele si pentru a sparia pe altii, cà odata momentulu pericolului trecutu, vechile resentimente isi voru relua locul.

Éta dar, dloru, pentru ce eu credu cà gardarmii aceia n'au lucratu numai din propri'a loru vointia si in modu spontaneu, cà violau teritorulu tierii, cu idei preconcepte si in de acordu cu sentimentele si ascunsele dorintie ale puterei centrale dela Pest'a si Vien'a.

Éta cum 'mi esplicu eu conflictulu dela Vulcanu, cà-ci de altmintrelea nu asi putea intielege cum nisce giandarmi disciplinati, se cutedie se intre pe teritoriulu unei tieri vecine si amice, se faca actu de autoritate, se faca prizonieri pe soldati romani, fara a se gandi la respunderea faptului loru.

Acum, dloru, se consideramu acésta áfacere si dintr'unu altu punctu de vedere.

Mai inainte de tóte, eu credu cà afara de Austro-Ungari'a, nimenea nu s'a gasitu pana astadi in Europ'a, care se nu ne considere cà membru alu familiei Europene, si cà atare se nu fimu tratati cu tóta consideratiunea datorita unui statu independentu si suveranu. Daca acestu lucru e conformu principieloru dreptului ginteloru si realitatea nu l'a desmintitu in ce privesce raporturile nóstre internationale cu cele alte natiuni, si daca noi càtra vecinii nostrii amu fostu in totudeauna de o corectitudine exemplara, eu credu, dloru, cà avemu dreptulu de a cere dela Austro-Ungari'a, nici mai multu nici mai puçinu, de càtu ceea ce si noi amu facutu façia cu pretentiunile sale. Eu credu, dloru, cà acésta reciprocitate este cunoscuta cà statele in raporturile loru si in indatoririle naturale, ce au unele càtre altele, nu trebuescu mesurate dupa intinderea teritoriloru loru, dupa cum nici ómeni nu se mësóra dupa talia loru, ci dupa mintea, multimea inteligentiloru, valórea economica si importantia politica.

Acum, daca acestea sunt principiile si practica internationala, se cercetamu daca façia cu Austro-Ungari'a ne amu bucuratu noi de dreptulu de egalitate si reciprocitate.

O! dloru, asi fia doritu se nu fiu constrinsu a ve readuce aminte, la tribuna parlamentului, in façia tiarei si Europei, nisce evenimente cu desaversire dureróse pentru tíera nóstra.

Ei bine, credu cà nu ati uitatu, faptulul e inca recentu cà abea bravulu si patrioticulu nostru Rege ispravise de cititu mesagiulu de deschidére a corpuriloru legiuitóre, afirmandu in modu solemnu drepturile suverane ale tierii in cestiunea Dunarei, candu de odata tóta press'a austriaca se napustesce asupra, nealegandu cà acestu mesagiu ar confinea alusiuni vatamatóre onórei si demnitatiei monarchiei vecine, cà acestu mesagiu e o ameniatiare.

Ei bine, dloru, mai departe sciti cà amu fostu constrinsu se damu explicatiuni oficiale, si numai astu-feliu s'a potolitu furia austro-ungara.

Vedeti dar, càtu sunt de susceptibili vecini nostri, vedeti cum isi apara demnitatea nationala, chiaru in ipotes'a unui inchipuitu motivu de plangere. Vedeti cum sciu a respecta pe suveranulu unei tieri vecine si amice, si cum intielegu densi drepturile celoru alte natiuni. Vedeti pe aceiasi ómeni, cari, in acésta cestiune, atàtu de drépta pentru noi, in locu se isi plece capulu in façia nedreptatiloru ce vioescu a ne inpune, au curagiulu din contra, se ne faca unu motivu de aculare, se reclame scuse si se faca presiuni.

Daca dar, dloru, vecinii nostri candu nu au dreptate, radica astu-feliu de reclamatiuni; ce are se fia, candu in adevèru drepturile loru ar fi calcate?

Numai Dumnezeu p^ote se scie!

Asia dar n'ar fi dreptu, n'ar fi locul si timpul daca in adeveru raporturile n^ostre cu densi s'a amelioratu, daca mai multu chiaru, sunt intimi si in ajunulu unei aliantie, n'ar fi dicu, momentulu se le ceremu si noi la randulu nostru explicari si se pretindemu scuse? Dar mai este, dloru deputati, si unu altu precedentu, care ar putea se ne serve de exemplu in materie de susceptibilitate.

Este dloru, nenorocitele si neintielesle pre-tentiuni ale Austro-Ungariei, cu ocaziunea toastului dela Jasi, alu dlui Petre Gradisteanu, colegulu nostru. Era ore unu motivu pentru vecinii nostri c^o se c^oera explicari, fa^oia cu o cuventare inocenta si patriotica a unui deputatu, care nu avea nici-o solidaritate cu guvernulu. Este permisu ore, dupe principiile dreptului ginteloru unui statu a se amesteca in afacerile interioare ale unui altu statu?

Neaperatu, dloru, c^o nu! si cu t^ote acestea guvernulu tiei n^ostre, a fostu silitu se dea esplicatiuni, se protestedie din nou despre amicitia si bunele intentiuni, fa^oia cu Austro-Ungaria.

Et^o exemplulu ce ne da Austro-Ungaria, candu e vorba despre on^orea si demnitatea ei de statu, candu sunt in jocu drepturi suverane lesate si candu 'si inchipueste cineva, c^o t^ote acestea se practicau fara unu motivu realu; ce se mai dicemu dloru de noi, cari in relitate avem on^orea si demnitatea nationala atinsa, cari, dupa cum voiu avea on^orea a ve citi dintr'unu jurnalul austriacu . . . . . diar de altminterea de man'a antaiu si in relatiuni de apr^ope cu cabinetulu austriacu, chiaru de c^otre acestia se recun^osce c^o in ac^osta afacere, culp'a e de partea Austro-Ungariei. Ce se mai dicemu?

Noi suntemu aceia cari voiescu a turbura ap'a sau vecinii nostri?

Noi din contra avemu dreptulu si datoriu a reclama dela Austro-Ungaria satisfactiune, avemu datoriu a 'i spune c^o on^orea tiei atinsa prin faptulu soldatiloru sei nu p^ote reman^o nespalata. Noi suntemu aceia, cari suntemu in dreptu a repeta veciniloru nostri c^o sunt nedrepti cu noi. Si daca pe langa t^ote acestea, dloru, mai amu unu regretu, apoi e celu urmatoru: asi fi doritu c^o pajorea straina, care 'si a permis se intre pe teritoriu romanescu, se nu fi pututu a se mai duce in daratu pentru a spune profanarea adusa pamentulu nostru; acesti gendarmi in sa, daca au reusitu se desarmedie soldatii nostri; amu consolatia dv^ostre c^o n'au reusitu a practica ac^osta de c^otu intr'unu modu nelealu, profitandu de traditionala ospitalitate a Romanulu, intindindu cursa soldatulu nostru, si numai astu-feliu, n'au primitu ceea ce li se cuven^ota.

Dloru, sunt momente, in care cineva cu tetu calmulu si reserva, ce ar dori se aiba, nu se p^ote abtinde de a si manifesta indignatiunea. Ve marturisescu, dloru, c^o n'amu facutu ac^osta interpelare, in spiritu de ostilitate, fa^oia cu guvernulu, amu facut'o c^oci eramu datoru conscitiei mele si tiei, si guvernulu pe d'alta parte numai pu^ocinu e datoru a da tiei t^ote lamurile.

Asia dar, dloru, vedeti c^o daca n'ar trebui se ceremu mai multu, sunt in dreptu a cere dela patrioticulu nostru guvern, c^o in ac^osta afacere se se inspire dela precedentele si purtarea guvernulu monarchiei vecine.

Fiindu dar constantu si incontestabilu dloru, c^o la Vulcanu din judetiulu Gorju, teritoriulu nostru a fostu violatu si on^orea tiei necunoscuta, de finanti austro-ungari, soldati, cari au facutu chiaru actu de autoritate, arestandu pe proprii nostri soldati; in fa^oia dar acestoru fapte, de si asi fi doritu, o repetu, c^o acesti indrasneti se fi fostu pusi in imposibilitate de a mai revedea casarm'a si se aiba ocazie, se spue raporteriloru succesulu loru de si asi fi doritu c^o diarele monarchiei vecine, in locu de a se ocupa de noi, se fia puse din contra in positiune de a ne mai face cunoscutu dictionarul dloru in materie de politetia internationala, de si dicu asi fi doritu t^ote acestea, in sa fiindu-c^o o intemplantare inesplicabila a impeditu pe soldatii nostri asi face datoriu; guvernulu tiei, la randulu seu, este datoru a repara insult'a adusa de c^otre vecinii nostri, tiei.

Cu t^ote acestea, dnii mei, se 'mi dati voe a asigura pe vecinii nostri, si ii rogu se afe dela unu deputatu romanu, tineru si membru alu noei generatii, c^o daca dloru dorescu se se convinga de val^orea acelor cari au luat Plevn'a cu at^ota bravura si abnegatiune, si cari au facutu admiratiunea lumei intregi, nu au de c^otu cu cea d'antaiu ocaziune se reincece curagiulu si eroismulu loru si ii asigura c^o se voru convinge in destulu.

Totu ce potu, dloru, se deplangu este, c^o vecinii nostri urmandupe ac^osta cale, mai curandu

sau mai tardiu nu o se lips^osca de a 'si procura ac^osta ocaziune.

Dloru, pentru a pune sub ochii acestui parlamentu si pentru a ii dovedi c^o lucririle s'au petrecutu tocmai dupa cum vi-le amu relatatu si c^o consideratiunile si aprecierile mele sunt drepte si legitime, 'mi veti permite se ve citedi aprecierea unui organu de publicitate Austro-Ungaru, f^orte influentu, a unui organu, care, daca nu me incelu este organu ministerialu, organu oficiosu, este vorba despre diarul „Wiener Allgemeine Zeitung.“

Nu sciu dloru nemtiesce, dar asi putea daca n'asi avea traducerea, se me adresedi pentru ac^osta la unulu din colegii nostri, care scie bine limb'a nemtiesca, la onorabilulu dn. Maiorescu.

Voci: Dar de ce nu citesci dta?

Dn. B. Iepurescu: Eu dloru, ve voiu citi romanescu, fiindu-c^o sunt in parlamentu romanu; si la toti aceia, carora le place se simtia nemceste nu am de c^otu se ii poftescu a se duce in Austro-Ungaria, unde se potu bucura de t^ote simpatiele inimii loru. (Aplause).

Dloru, et^o ce gasescu opropo de acestu conflictu in vorbitulu diaru cu data de eri:

„In cursulu acestui anu se hotarase constructia de pichete de alungulu granitiei romane-ardelene, si pe teritoriulu in discutie, avea se construiasca pichetulu comun'a Parviei. De vreme ce ea luase lemnele trebutoare, pe nedreptu, dintr'o padure care era a unui d. M., acesta reclama, de altu-feliu in zadaru, subprefectulu (austriacu); din ceea ce reese c^o acesta scia de ridicarea pichetulu. Autoritatile romane, candu au auditu c^o se construiesce pichetu pe unu teritoriu, pe care 'lu privescu de alu loru, au pusu in pichetu c^otiva omeni c^o se padi^osca. Acestia au fostu arestati de gendarmii austriaci, dupa care au venitu 150 soldati romani de au darimatu pichetulu.

Asia dar autoritatile austriace sunt de vina pentru provocarea incidentulu, de ore-ce datoriu loru a fostu de a veghia, c^o terenulu in discutie se nu fi atinsu.“

Asia dar mai inainte de a termina, asi ruga pe dn. primu-ministru, c^o, cu ocaziunea respunsului dsale, se nu prejudece cestiunea proprietatii teritoriulu violatu, c^oci din ac^osta corespondentia reese c^o elu e consideratu chiaru de vecinii nostri c^o alu nostru. Dovada c^o nu p^ote avea locu o alta ipotesa in ac^osta cestiune, este insusi procederea patriotica a dlui primu-ministru si a dlui ministru de resboiu. Daca dsa, cu moderatiunea si intielepciunea ce 'lu caracterisedia, cu temerea ce are de a provoca ori-ce neintielegere, ori-ce conflictu, si in specialu cu Austro-Ungaria, ar fi esitatu unu momentu c^o acestu teritoriu nu este alu nostru, de siguru c^o nu ar fi datu ordinu celoru 150 de soldati se m^orga si se distruga unu pichetu ce se facea de c^otre vecinii nostri.

Prin urmare, dloru, vedeti c^o acolo unde s'a intemplantu conflictulu era teritoriu romanu, nu numai dupa marturisirile buniloru nostri vecini, dar chiaru dupa mesurile luate de c^otre primulu nostru ministru.

Acestea sunt diferitele fase ale acestui incidentu ce 'mi-amu permis se le supunu aprecierii dv^ostre.

Sunteti natiunea legala, aveti in mainele dv^ostre on^orea, demnitatea si drepturile acestei tieri; la Vulcanu au fostu violate drepturile si nesocotita on^orea ei. Luati mesurile care le veti crede de cuviintia. Asteptu in sa cu nerabdare, pentru-c^o se vedu daca guvernulu tiei mele, la randulu seu, a facutu totulu spre a da satisfactiune on^orei atinse a acestei tieri. (Va urina.)

Sciri politice interne si externe.

In Vien'a lucririle delegatiuniloru mergu netedu mai c^o nici-odata, in c^otu preste o septemana se potu termina. Dupa aceea voru incepe din nou certele in senatulu imperiale intre germani de una, intre cechii uniti cu slovenii de alta parte, era in diet'a Ungariei intre ei insii, precum si cu tota lumea.

Lucrulu merge mai reu pana acuma cu demnitatea de banu. Se pare c^o br. Philipovici pune conditiuni grele din partea sa. Se spue adica c^o siguru, c^o densulu vede afacerile din Croati'a ne-asemenatu mai incurcate si mai critice dec^otu le vedu ministrii unguresci. S'au tinutu conferentie repetite cu acelu generalu, dara pana alaltaeri nu ajunsesera la nici-unu rezultat. Scurtu, in Croati'a si-au datu de omeni, nu de papusi.

In septeman'a trecuta inmormentara la Vien'a pe com. Franciscu Nadásdy repausatu in adenci betranetie, barbatu de statu cunoscutu prea bine in Transilvani'a, nu numai de candu ocupase functiuni importante in ac^osta ti^ora, ci si din anii

1862—5 de candu in calitatea sa de ministru cancelariu contrasemnase t^ote actele, proiectele de legi si chiaru legi dietali etc. semnate de c^otra Maiest. Sa in fav^orea Transilvaniei.

In Serbi'a guvernulu anuntia mereu de doue septem^oni, c^o revolutiunea e sugrumata; cu t^ote acestea pana in 12 Nov. inca totu mai curgea sange. Ei o voru sugruma; dara sentimentele locuitoriloru nu le voru omori nici cu glontiu nici cu furci. Regele Milan nu este iubit. Atata totu. Pecatu numai, c^o tocma in tinuturile revoltate locuescu dieci pe mii romani curati, f^orte maltratati, acum c^o totudeauna de c^otra serbi.

— C^o unu evenimentu de cea mai mare importantia se considera in dilele acestea caletori'a principelui de corona Fridericu la Spani'a, spre a d^o contravisita regelui Spaniei in locul parintelu seu nonagenariu. De altumentrea si Fridericu fiulu este omu trecutu de ani 50, alu carui fiu Vilhelm inca e casatoritu. Principele de corona s'a imbarcatu la Genua in Itali'a, cu comitiva de trei corabii, adica cu pompa mare, era din partea Spaniei e intimpinatu de mai multe corabii cu mai mare pompa. Fiitoriulu imperatu alu Germaniei are se petr^oca doue septem^oni in frum^os'a Spania. Diarele oficiose nega marea insemnatate politica a acelei caletorii, dara nu le crede nimeni.

Sciri diverse.

— (Sibiu). Serbarea aniversariei de 400 ani a lui M. Luter s'a tinutu aici in 9 si 10 Novembre cu solemnitate si pietate din cele mai rari, la care aparticipatu apr^ope intr^oga poporatiunea sas^osca de preste optu mii, cum si deputatiuni numeroase veuite din t^ote tinuturile locuite de sasi. In mai multe case erau si c^ote 9—10 ospeti. Predic'a episcopulu Teutsch si a parochulu Müller, a directorulu Guist s. a., apoi concertele religiose, linistea si portarea demna a multimei a insuflatu respectu chiaru si adversariloru protestantismulu. De altumentrea serbarile acestea avura totuodata si caracteru eminentu nationale germanu, care ar putea fi si romaniloru de adeveratu modelu.

— (H y m e n.) Dlu Sebastianu P. Radu professoru la gimnasiulu superioru din Blasiu, si-a serbatu in 18 Octobru st. n. a. c. cununi'a sa in Sibiu cu amabila dsiora Maria Boieru fic'a proprietariulu Josifu Boieru din Vadu Cottulu Fagarasiulu.

Blasiu 5 Novembre 1883.

Unu-^ospe asistente la cununia.

Preturile cerealelor

si altoru obiecte de traiu au fostu la

13 Novembre st. n. in Sibiu:

Gr ^o nu, dupa c ^o nalitati	1 hectolitru	fl. 7.60—8.40
Gr ^o nu, amestecat	1 „	„ 6.40—7.20
Secara	1 „	„ 4.80—5.20
Papusi ^o iu	1 „	„ 4.80—5.10
Ordiu	1 „	„ 5.—5.30
Ovesu	1 „	„ 2.90—3.30
Cartofi	1 „	„ 1.80—2.20
Mazare	1 „	„ 8.—10.—
Linte	1 „	„ 10.—12.—
Fasole	1 „	„ 5.—6.—
Lardu (slanina)	50 Kilogram.	„ 74.—76.—
Untura (uns ^o re topita)	50 „	„ 70—72
Carne de vita	1 „	„ 42—44
Oua c ^o te 10		„ 26—30

Amiculu poporulu

calindariu pe anulu visectu 1884

Anulu XXIV.

Cuprinsulu: Cronologia pe anulu 1884. Pascalia s^ocu semnele cronologice. Serbatorile si alte dile schimbatoare. Cele 12 zodii din calea s^orelui. Cele patru anotimpuri. Intunecimi. Regintele anulu. Calindariulu iulianu si gregorianu cu serbatorile, dilele numeloru si evangeliile dumineceloru. Sisem'a planetara a s^orelui. Calindariulu evreicu dupa stilulu nou. Conspectulu lungimei dileloru. Calindariulu istoricu. Genealogia caseloru domnitoare. Tabela de procentu pentru intabulatiuni. C^oile ferate ale statulu reg-ung. Calindariulu postal. Serviciulu telegraficu. Mesura de distantia. Tergurile in ordine alfabetica din Transilvani'a, Ungari'a, Banatu si Romani'a. Tabela de interese. Scara taxeloru de timbru.

Foi pentru invetiatura si petrecere: Omulu, de Carmen Sylva. Ciprianu Porumbescu, cu portretu. Unu so^oiu de caletoria fiorosu. O aventura curioasa. Din Salisburgi'a, in done xilografii. Despre politie. Cocosulu. Poesii. Fericirea din mormentu. Anunciuri.

Pretulu cu tramitarea francata 50 cr.

Se afla de vendiare la

W. Krafft
in Sibiu.

2

Editoru si redactoru responsabile: **G. Baritiu.**
Tipariulu lui **W. Krafft.**